

วราภรณ์ ทนงศักดิ์ (Waraphorn Tanongsak)²

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย แกนนำ ผู้นำชุมชน และผู้ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 25 คน ภายหลังจากออกแบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ฯ แล้วเสร็จ ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการ

Received : May 16, 2020; Revised : June 19, 2020; Accepted : August 4, 2020

พัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ๆ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ๆ มีทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเทคโนโลยี และงบประมาณ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับบุคลากรขององค์กร/กลุ่มในชุมชน ส่วนปัจจัยระดับบุคคล ได้แก่ ประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ๆ มีทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งด้านเทคโนโลยี งบประมาณ และองค์ความรู้ ปัจจัยภายใน ได้แก่ การขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานองค์กร/กลุ่มในชุมชน รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่น ดังนั้น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ๆ ที่มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืนได้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เนื่องจากแต่ละภาคส่วนมีความพร้อมและข้อจำกัดแตกต่างกัน

คำสำคัญ : ศักยภาพเชิงพื้นที่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

Abstract

This research aims to investigate supporting and impeding factors in Geographic Information System (GIS) spatial potential analysis for development of cultural tourism at Tamod District in Phattalung Province. The target group of this study are core team members, community leaders, and GIS users for spatial potential analysis to develop cultural tourism (n = 25). After GIS design was finished, authors studied supporting and impeding factors in GIS for spatial potential analysis for development of cultural tourism by employing semi-structured interview to obtain the data. The research findings revealed that the supporting factors in the development of GIS spatial potential analysis are external factor that is the governmental support, particularly technology, and budget,

and internal factor that is the relationship between people in the community and personnel of organizations/groups in the community. The individual level factor is experience of tourism management. However, it was found that impeding factors in the development of cultural tourism are from both external and internal factors. The external factors are the lack of support from government sections, especially technology, budget, and knowledge. The internal factors are the lack of support from agencies, organizations/groups in the community and local agencies in the community. Hence, sustainability and efficiency of GIS for spatial potential analysis needs the collaboration from multi-sectors, because of the differences of readiness and limitation in each sector.

Keywords : Spatial Potentials, Cultural Tourism, GIS

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งศิลปวัฒนธรรม อารยธรรมตะวันออกที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของโลก มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่หลากหลาย รวมทั้งมี ศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวนมากที่หลงใหลในความงามของศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทย ทำให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้มาท่องเที่ยวในประเทศไทยและนำรายได้มาสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก จึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความนิยม มากเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ

จังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ในพื้นที่ตอนล่างของภาคใต้ เป็นจังหวัดที่มีเรื่องราวประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านตะโหมด อำเภอตะโหมด ซึ่งมีชุมชน “ตะโหมด” เป็นชุมชน เก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่ครั้งเมื่อสมัยอยุธยาตอนต้น มีร่องรอยทางโบราณคดี ปรากฏหลงเหลืออยู่ ในปัจจุบัน รวมถึงศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงอนุรักษ์กันจนถึงทุกวันนี้ ประวัติและความเป็นมาของชุมชนน่าศึกษาค้นหา มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย ชุมชนตะโหมด

มีภูมิปัญญาในการดำรงชีวิตที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะ จากศักยภาพของพื้นที่ควรมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยว ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญในระดับชาติ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลไปประกอบการวางแผน บูรณาการพัฒนาพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การนำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว จะทำให้การนำข้อมูลในพื้นที่ไปใช้ มีความสะดวก เป็นรูปธรรม และสามารถวิเคราะห์พื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากทุกพื้นที่ที่มีการพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ ก็จะทำให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ทั้งนี้ การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ให้ประสบผลสำเร็จนั้นจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น แต่ละภาคส่วนต่างมีความพร้อม เงื่อนไข และข้อจำกัดต่างกััน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ฯ ทั้งปัจจัยที่เอื้อประโยชน์และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ฯ ของชุมชนตะโหนด ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และมีเรื่องราวประวัติศาสตร์ ระบบภูมินิเวศน์ เพื่อเกิดประโยชน์แก่พื้นที่อื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกับชุมชนตะโหนดนี้

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2561) ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม ความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคแต่ละสมัยเช่น ปราสาทพระราชนวัง วัดโบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง เป็นต้น ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้ทราบประวัติความเป็นมา

มุมมองความคิดความศรัทธา และความนิยมของบุคคลในอดีตที่สืบทอดมาจนถึงคนรุ่นปัจจุบัน โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้

1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวในแหล่งโบราณคดี และประวัติศาสตร์ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ และโบราณคดีท้องถิ่น

2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่างๆ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ

3) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชนบท (Rural Tourism/Village Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ ทำให้นักท่องเที่ยวมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม

2. ศักยภาพการท่องเที่ยว/ศักยภาพเชิงพื้นที่

ปฏินาถ มณีพรหม (2555) อธิบายว่าเป็นการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่โดยใช้เทคนิค Sieve Mapping หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Sieve Analysis เป็นเทคนิคพื้นฐานในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ที่ง่ายและไม่ซับซ้อน สำหรับใช้ในการศึกษาหาพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาโครงการต่างๆ หลักการคือการรวบรวมและศึกษาตัวแปรต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดการพัฒนาของโครงการนั้นๆ โดยส่วนใหญ่จะใช้ตัวแปรทางกายภาพ เช่น เขตพื้นที่ป่าสงวน ถนน เส้นทางคมนาคม แม่น้ำ แหล่งน้ำ เป็นต้น มาทำการคัดเลือกบริเวณที่มีปัญหาหรือมีขีดจำกัดในการพัฒนาออก จากนั้นกำหนดขอบเขตของบริเวณพื้นที่ที่มีปัญหาหรือข้อจำกัดของพื้นที่แต่ละด้านลงบนแผนที่แต่ละอัน แล้ววิเคราะห์โดยนำแผนที่แต่ละอันมาซ้อนทับกัน พื้นที่ว่างที่อยู่นอกเหนือจากพื้นที่ที่กำหนดจะเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การพัฒนาซึ่งสามารถแสดงผลออกมาเป็นภาพหรือแผนที่ได้ทันที

วิวัฒน์ชัย บุญญานุพงศ์ (2544) ได้เสนอแนวคิดว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง หรือ การทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้น ว่ามีเพียงพอ

ที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ พร้อมทั้งให้แนวทางของการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณา และการกำหนดศักยภาพ หรือ ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

1) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยายภาค สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิต

2) ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว

3) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการ ต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย

4) สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่นๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

5) ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดทางด้านบริการสาธารณูปโภค ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

6) ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

3. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (2560) ได้นิยามระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) ไว้ว่า เป็นการป้อนข้อมูลทางภูมิศาสตร์ เช่น ภาพแผนที่ ภาพถ่ายผ่านดาวเทียม ตัวเลข ตัวอักษร ระยะทาง เป็นต้น เข้าไปวิเคราะห์ผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้มักมีความถูกต้องแม่นยำสูง โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานในด้านต่างๆ ได้แก่ การจัดการสิ่งแวดล้อม การวางผังเมือง และการจัดการระบบสาธารณูปโภค

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่

Mamunand Mitra (2012) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเขตมัทชดาบัตร์รัฐเบงกอลตะวันตก ประเทศอินเดีย (A Methodology for Assessing Tourism Potential : Case Study Murshidabad District, West Bengal, India) พบว่าวิธี “Weighted Sum Method” เป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับในการวัดศักยภาพการท่องเที่ยว และพบว่าการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืนในประเทศอินเดียรวมทั้งสามารถยกระดับทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ทางสังคมได้ หากวางแผนอย่างเป็นระบบ

Hyun, Yong, Hwan, and Gyeong (2013) ได้ประเมินพื้นที่ส่วนกลางเพื่อการจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการในพื้นที่ชนบทโดยใช้ GIS และการวิเคราะห์แบบเครือข่าย (Evaluating spatial centrality for integrated tourism management in rural areas using GIS and network analysis) รวมทั้งสิ้น 43 หมู่บ้านใน Jangheung-gun และ Jeollanam-do ของประเทศเกาหลีใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุและจัดกลุ่มหมู่บ้านตามพื้นที่ โดยคำนึงถึงแหล่งทรัพยากรในชนบทเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ พบว่า การจัดการท่องเที่ยวในชนบทถือเป็นวิธีสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคเพราะช่วยให้สามารถพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานใหม่ ๆ และช่วยรักษาสีงอันสวยงามที่มียูได้

วงศ์ธรา สุวรรณิน (2557) ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดปทุมธานี และจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างวัดที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดปทุมธานี โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดปทุมธานี การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด สำนักพุทธศาสนาประจำจังหวัด และสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าอาวาส ไวยาวัจกร พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน จำนวน 44 คน รวมทั้งใช้แบบสอบถามถามนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในวัดซึ่งใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) จำนวน 495 คน ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุมีหลายวัดที่มีพระพุทธรูปเก่าแก่สมัยสุโขทัย และพระนครศรีอยุธยา ส่วนอุโบสถและเจดีย์

มีลักษณะเหมือนเจดีย์เขตกอง โบราณสถานส่วนใหญ่เป็นสถาปัตยกรรมของมอญ สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมถึงระบบรักษาความปลอดภัยอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากวัดในจังหวัดปทุมธานีมีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ ส่วนร้านค้าจะมีอยู่ตามชุมชนรอบๆ วัด สำหรับผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า วัดส่วนใหญ่มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีพื้นที่โล่งกว้าง มีโบสถ์และพระพุทธรูปที่สำคัญ นอกจากนี้ชุมชนและวัดมักจะจัดประเพณีร่วมกัน เช่น การทำบุญตักบาตร ทำทานและเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา รวมทั้งรณรงค์ให้ประชาชนรักษาศีล ฟังเทศน์ ฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา สำหรับวัดที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม ทางวัดจะจัดมัคคุเทศก์หรือบุคลากรพาชมวัด ส่วนที่ต้องปรับปรุง คือ จุดประชาสัมพันธ์ที่ยังมีอยู่น้อย ทั้งบริเวณภายในและภายนอกวัด นอกจากนี้ยังสามารถจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยววัด โดยเลือกจากวัดที่มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีเส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงกัน พร้อมทั้งพิจารณาสถานที่แวะรับประทานอาหารกลางวัน และเดินทางกลับให้เป็นวงจร ทำให้สามารถจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวได้สองเส้นทาง โดยเส้นทางแรกมีวัดจำนวน 6 วัด และเส้นทางที่สองมีวัดจำนวน 5 วัด

Ruda (2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสำรวจความเป็นไปได้ในการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (exploring tourism possibilities using gis-based spatial association methods) พบว่า สิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือการออกแบบและการใช้นโยบายระดับภูมิภาคอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการศึกษา

วิธีการ	เครื่องมือ/ อุปกรณ์	กลุ่มเป้าหมาย	การวิเคราะห์ ข้อมูล	ผลที่ได้
จัดเก็บข้อมูล ปัจจัยที่เอื้อ และเป็น อุปสรรคต่อการ พัฒนาระบบ สารสนเทศ ภูมิศาสตร์ใน การวิเคราะห์ ศักยภาพ เชิงพื้นที่เพื่อ การพัฒนาด้าน การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม โดยใช้แบบ สัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง ศึกษาปัจจัยที่ เอื้อและเป็น อุปสรรคต่อการ พัฒนาระบบ สารสนเทศ ภูมิศาสตร์ใน การวิเคราะห์ ศักยภาพ เชิงพื้นที่ฯ	แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่ง โครงสร้าง ปัจจัยที่เอื้อ และเป็น อุปสรรคต่อการ พัฒนาระบบ สารสนเทศ ภูมิศาสตร์ใน การวิเคราะห์ ศักยภาพ เชิงพื้นที่ฯ	ประกอบด้วย แกนนำ ผู้นำ ชุมชน และ ผู้ในระบบ สารสนเทศ ภูมิศาสตร์ใน การวิเคราะห์ ศักยภาพเชิง พื้นที่เพื่อการ พัฒนาด้านการ ท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	วิเคราะห์ ข้อมูลด้วย สถิติบรรยาย (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ	ปัจจัยที่เอื้อ และเป็น อุปสรรคต่อการ พัฒนาระบบ สารสนเทศ ภูมิศาสตร์ใน การวิเคราะห์ ศักยภาพเชิง พื้นที่เพื่อการ พัฒนาด้านการ ท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตะไหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง จากแกนนำ ผู้นำชุมชน และผู้ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมจำนวน 25 คน มีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย คือ

1) ปัจจัยภายนอกชุมชน

ปัจจัยภายนอกชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มีส่วนเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ที่พื้นที่มาก ($\bar{X} = 2.85$, S.D = 0.16) เนื่องจากคนในชุมชนตะไหมดส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่มาก่อนแล้ว และมีความพยายามในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนมาโดยตลอด โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเทคโนโลยี ทำให้มีความรู้ความเข้าใจด้านเทคโนโลยีอยู่บ้าง ดังนั้นเมื่อมาร่วมพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ฯ นี้จึงมีความเข้าใจและสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ปัจจัยภายนอกชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็น	ตำบลตะโหมด (n=25)		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ (ทั้งจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค)	2.85	0.16	ปานกลาง
1.2 การสนับสนุนจากองค์กรเอกชนภายนอกชุมชน	2.79	0.21	ปานกลาง
1.3 นโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	2.76	1.27	ปานกลาง
รวม	2.82	0.81	ปานกลาง

2) ปัจจัยภายในชุมชน

ปัจจัยภายในชุมชนมีส่วนเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ และมีตัวเลขที่สูงกว่าปัจจัยภายนอก ($\bar{X}=2.89$, S.D = 0.74) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างคนกับบุคลากรขององค์กร/กลุ่มภายในชุมชน เนื่องจากในชุมชนตะโหมด มีการดำเนินการร่วมกันผ่านรูปแบบกิจกรรมชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ทุกคนในชุมชนด้วยตนเอง และองค์กรและหน่วยงานท้องถิ่นในชุมชน ซึ่งมีความพร้อมในด้านต่างๆ ทั้งงบประมาณ เทคโนโลยี สถานที่ และบุคลากร ดังนั้น ความพร้อมในด้านต่างๆ ที่มีภายในชุมชนจึงช่วยให้การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ปัจจัยภายในชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศ
 ภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว
 เชิงวัฒนธรรม

ประเด็น	ค่าปกติ (n=25)		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
2.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นในชุมชน	2.67	0.18	ปานกลาง
2.2 การสนับสนุนจากองค์กร/กลุ่ม ภายในชุมชน	2.86	0.10	ปานกลาง
2.3 ความสามารถของผู้นำชุมชน	3.16	0.75	มาก
2.4 การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	3.12	0.78	มาก
2.5 ความสามัคคีของคนในชุมชน	3.20	0.71	มาก
2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของ หน่วยงานท้องถิ่น	3.16	0.80	มาก
2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน	3.20	0.71	มาก
2.8 ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับบุคลากรขององค์กร/ กลุ่ม ภายในชุมชน	3.32	0.80	มาก
2.9 องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว	2.88	0.97	ปานกลาง
รวม	2.89	0.74	ปานกลาง

3) ปัจจัยระดับบุคคลดังแสดงในตารางที่ 3

ปัจจัยระดับบุคคลที่มีส่วนเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศ
 ภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ฯ คือ ประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว
 ($\bar{X} = 2.60$, S.D = 0.64) ทักษะ/ความรู้/ความเข้าใจในการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.52$,
 S.D = 0.71) และความตื่นตัว/กระตือรือร้นของบุคคล ($\bar{X} = 2.32$, S.D = 0.86)
 สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์และเงื่อนไขของพื้นที่ที่ตะโหนด ที่ค่อยเกิดขึ้นจาก
 การทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน และจากการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก
 โดยอาศัยแรงขับเคลื่อนจากคนกลุ่มเล็กๆ จนมีประสบการณ์ และมีใจ จิตสำนึก
 ที่อยากจะพัฒนาพื้นที่บ้านเกิดของตนเอง ซึ่งทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตะโหนด
 คนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ปัจจัยระดับบุคคลที่เอื้อประโยชน์การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็น	ค่าสถิติ (n=25)		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
3.1 ประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว	2.60	0.64	ปานกลาง
3.2 ทักษะ/ความรู้/ความเข้าใจในการท่องเที่ยว	2.52	0.71	ปานกลาง
3.3 ความตื่นตัว/กระตือรือร้นของบุคคล	2.32	0.86	น้อย
3.4 สภาพเศรษฐกิจในครัวเรือน	1.88	0.96	น้อย
รวม	2.33	0.79	น้อย

2. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 ปัจจัย คือ

1) ปัจจัยภายนอกชุมชน

ปัจจัยภายนอกชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ คือ การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 2.93$, S.D = 0.12) โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านงบประมาณ องค์ความรู้ การบริหารจัดการบุคลากร เทคโนโลยี วัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ มากที่สุด (ดังแสดงในตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ปัจจัยภายนอกชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็น	ค่าปกติใหม่ (n=25)		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1.1 ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ (ทั้งจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค)	2.93	0.12	ปานกลาง
1.2 ขาดการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนภายนอกชุมชน	2.74	0.12	ปานกลาง
รวม	2.83	0.76	ปานกลาง

2) ปัจจัยภายในชุมชน

ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ ในพื้นที่ตะโหนด คือ การขาดการสนับสนุนจากองค์กร/กลุ่มภายในชุมชน ($\bar{X} = 2.68$, S.D = 0.17) รวมถึงหน่วยงานท้องถิ่นในชุมชน ($\bar{X} = 2.67$, S.D = 0.18) เนื่องจาก บริบทของคนในชุมชนตะโหนด มักเริ่มดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยชุมชนเอง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ต่างมีภาระงานประจำที่ต้องรับผิดชอบ ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวได้ในทุกกิจกรรม ดังนั้น จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ (ดังแสดงในตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ปัจจัยภายในชุมชนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็น	ตำบลตะโหมด (n=25)		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
2.1 ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นในชุมชน	2.67	0.18	ปานกลาง
2.2 ขาดการสนับสนุนจากองค์กร/กลุ่มภายในชุมชน	2.68	0.17	ปานกลาง
2.3 หน่วยงานท้องถิ่นขาดความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่	2.40	1.00	น้อย
2.4 เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่	2.48	0.96	น้อย
รวม	2.68	0.74	ปานกลาง

3) ปัจจัยระดับบุคคล

ปัจจัยระดับบุคคลที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ฯ คือ คนในชุมชนขาดความตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบจากการท่องเที่ยว ($\bar{X}=2.70$, S.D=1.07) ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่ากิจกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้ชุมชนตะโหมด คือ การเกษตร ดังนั้น เมื่อยังไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม การจะทำให้คนในชุมชนหันมาเห็นความสำคัญและข้อดีจากการท่องเที่ยว จำเป็นต้องใช้เวลา อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวสามารถทำได้ โดยอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานทั้งในและนอกชุมชน (ดังแสดงในตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ปัจจัยระดับบุคคลที่เป็นอุปสรรคการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประเด็น	ค่าสถิติ (n=25)		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
3.1 คนในชุมชนขาดความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญ	2.58	0.90	ปานกลาง
3.2 คนในชุมชนขาดความตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบจากการท่องเที่ยว	2.70	0.97	ปานกลาง
3.3 สภาพเศรษฐกิจในครัวเรือน	2.36	1.07	ปานกลาง
รวม	2.55	0.98	ปานกลาง

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ฯ ชุมชนตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง คือ ปัจจัยภายนอกชุมชน รองลงมาคือ ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยระดับบุคคล ตามลำดับ ซึ่งแม้ว่าชุมชนตะโหมดจะมีความพร้อมในด้านของบุคลากรของชุมชน แต่ก็ไม่สามารถใช้ศักยภาพของชุมชนได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ (ทั้งจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค) และภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเทคโนโลยี และด้านงบประมาณ

ทั้งนี้ เมื่อแก่นนำ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทราบถึงปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ฯ ชุมชนตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุงแล้ว สิ่งสำคัญคือ การนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ และจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้ชัดเจนว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชนบทธรรมชาติ หรือการท่องเที่ยวเชิงวิถีชนบท จากนั้นประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว รวมทั้งยกระดับทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ทางสังคมอย่างเป็นระบบโดยคำนึงถึงแหล่งทรัพยากรในพื้นที่ ซึ่งพิจารณาครอบคลุมองค์ประกอบทั้งด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะต้องพิจารณาถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง

สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนอย่างแท้จริง (ปฏิญาณ มณีพรรณ, 2555 ; กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554 ; Mamun and Mitra, 2012 ; Hyun, Yong, Hwan, and Gyeong, 2013 ; จารุจน์ กลิ่นดีปัส, 2541 ; วิวัฒน์ชัย บุญญานพวงศ์, 2544)

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วยปัจจัยภายนอก ภายใน และระดับบุคคลดังนี้

1) ปัจจัยที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ที่มีปัจจัยที่เอื้อประโยชน์หลายประการ ได้แก่ ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย การสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านบุคลากร การบริหารจัดการ และสถานที่ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับบุคลากรขององค์กร/กลุ่ม และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน หรือคนในชุมชนด้วยกันเอง ความสามารถของผู้นำ การมีส่วนร่วม และความสามัคคี และปัจจัยระดับบุคคล ประกอบด้วย ประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยว ทักษะ/ความรู้/ความเข้าใจในการท่องเที่ยว รวมถึงความตื่นตัว และความกระตือรือร้นของบุคคล

2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ มีทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ขาดการสนับสนุนจากองค์กร/กลุ่มภายในชุมชน และเจ้าหน้าที่

ขาดความรู้ ทักษะ และความเชี่ยวชาญด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ และปัจจัยระดับบุคคลคือ คนในชุมชนขาดความตระหนักถึงความสำคัญและผลกระทบจากการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). **การประเมินมาตรฐานโดยสารสนเทศภูมิศาสตร์แหล่งท่องเที่ยว**. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน พ.ศ. 2562, จาก <http://www.tourism.go.th>.
- ปฎิญาณ มณีพรรณ. (2555). **การวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อนำเสนอหลุมฝังกลบขยะแห่งใหม่ด้วยกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์กรณีศึกษา : อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วงศ์ธรา สุวรรณิน. (2557). **การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 8(3), 63-82.
- วิวัฒน์ชัย บุญญานุกพงศ์. (2544). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน กรณี : ศึกษาชุมชนมอญบ้านเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศูนย์วิจัยภูมิสารสนเทศเพื่อประเทศไทย. (2542). **Learning GIS**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2554). **วันละนิดวิทย์เทคโนโลยี : GIS คืออะไร**. สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน พ.ศ. 2562, จาก <https://www.nstda.or.th/th/vdo-nstda/sci-day-techno/4046>.
- Hyun, L.S.,Yong, C.J.,Hwan, Y.S.,&Gyeong, O.Y. (2013). Evaluating spatial centrality for integrated tourism management in rural areas using GIS and network analysis, **Tourism Management**. 34, 14-24.

- Mamun,A. A., & Mitra, S. (2012). A Methodology for assessing tourism potential : Case study Murshidabad District, West Bengal, India, **International Journal of Scientific and Research Publications**. 2(9), 1-8.
- Ruda, Ale. (2016). Exploring tourism possibilities using GIS-based Spatial Association methods, **Geographia Technica**. 11(2), 87-101.